

קידושין טז

עניין: עבד עברי גופו קנוי

חידושי הגר"ח – בשם הגרי"ז

והנראה לומר בזה, דבאמת אין בעבד עברי קנין מעשה ידיו בלחוד אלא דהוא דין מדיני ע"ע, והיינו שחידשה התורה שישראל יכול למכור את עצמו לעבד, ושחל עליו השם עבד ונעשה לחפצא של עבד, ובחפצא של עבד יש בו דין קנין מעשה ידיו ודין היתר שפחה, וזוהי הכוונה של עבד עברי גופו קנוי שנעשה לחפצא של עבד עברי, ומזה מסתעפים כל דיני עבד עברי, כמו חלה שאינו חייב להשלים.

רא"ם ריש פרשת משפטים

ואם תאמר, כיון ד"העברי" דהתם לא אתא אלא ללמד על עבד עברי דהכא, שאינו רוצה לומר עבדו של עברי אלא עבד שהוא עברי, לא לכתוב רחמנא לא "עבד" דהכא ולא "עברי" דהתם, אלא כי תקנה עברי, דכהאי גונא פריך בפרק קמא דפסחים¹⁶⁰: לא לכתוב רחמנא לא וי"ו ולא ה"א. יש לומר, דאצטריך עבד, כדי להתיר לקרותו עבד, דלא תימא אל תקראנו עבד לשם"י ביוון, תלמוד לומר: עבד, התורה קראו עבד על כרחו, כמו ששינונו במכילתא. וכיון דכתיב ביה עבד להתיר לקרותו עבד, הוכרח לכתוב התם "העברי" יתירה לגזרה שוה, ללמד על עבד עברי דהכא דמיירי באחיק. וליכא לאקשווי, אי הכי

רש"י ריש פרשת משפטים

(ב) כי תקנה עבד עברי. עבד שהוא עברי או אינו אלא עבדו של עברי עבד כנעני שלקחמו מישראל דה ועליו הוא אומר שש שנים יעבד ומה אני מקיים והתנחלתם אותם בלקוח מן הנכרי אבל בלקוח מישראל ויאל נשש מ"ל כי ימכר לך אחיק הענבי לא אמרתי ואלא באחיק: כי תקנה. מיד ז"ד שמכרוהו בגננתו

גור אריה שם

אתא לגזירה שוה לומר מה "עברי" דכתיב שם בעבד עברי מדבר, אף "עברי" דכתיב כאן ב[עבד] עברי הוא מדבר¹⁶⁰. ואין להקשות דלא לכתוב כאן "עבד" כלל, והשתא לא צריך לכתוב גם כן "עברי"¹⁶¹, ויש לומר, דהכתוב מלמדנו שעושה איסור שנמכר לשם עבד, דכתיב (ויקרא כה, נה) "כי לי בני ישראל עבדים" ו"לא עבדים לעבדים" (רש"י פסוק ו), ואי לא כתיב "כי תקנה עבד" הוזה אמינא כיון שיוצא בשש – אין זה עבד, ואינו אסור¹⁶². ואף על גב דילפינן זה¹⁶³ מטעם

בית הלוי דרוש יז

קבליתו והנה יש להבין דידוע דעת הרמב"ם [פ"ה מהל' מכירה] דהמחייב עצמו בדבר שאינו קצוב אין החיוב חל עליו כלל ואם יקבל אדם על עצמו בקנין גמור אגב סודר לעשות כפי אשר יאמר פלוני לא יחול עליו חוב כלל כיון דבעת קבלתו לא ידע מה שיאמר פלוני והוי דבר שאינו קצוב וא"כ ישראל שקיבלו על עצמם קודם שידעו הפרטים לכאורה האיך יחול עליהם החוב וכבר ראיתי קושי' זו כתובה על ספר ושכחתי מקומו והנראה דקושי' מעיקרא אינה דהרי ודאי דאע"ג דס"ל להרמב"ם דאם מקבל על עצמו להתחייב בכל מה שיאמר לו חברו דלא חל החיוב עליו מ"מ הרי גם הוא מודה דיכול אדם למכור עצמו לעבד והרי ג"כ מחויב לעשות לרבו כל מה שיצווהו והחילוק בזה פשוט דהמקבל על עצמו בחיוב לעשות מה שיאמר הרי עיקר הקבלה על עצמו הוא החיוב דהרי גופו לא הקנה לחבירו ונמצא דהחיוב הוא דבר שאינו קצוב אבל המוכר עצמו לעבד אינו מקבל על עצמו חיוב רק מקנה גופו לרבו וזה יכול להקנות וכיון דנעשה הגוף של רבו הרי ממילא מחויב לעשות כל מה שיצווהו רבו כיון דגופו של רבו וזה פשוט וברור וזה הי' כוונת ישראל באמרם נעשה ונשמע.

קרבן חגיגה ס"י מט

ורע"ד: דתובת עבד. זו אחת לאתם ענין: היא רח' בגמ' פ"ק דקדושין דף י"ז ע"א ר"ע עבד עברי גופו קנוי והרב במחל: על גרעונו אינו מחול ע"ש ופ' התוס' אל הל' מהכני מחולה בע"פ אל פריך לכתוב לו בסודר ע"ש. וספקה הרמ"ב בס' אל בה' עבדוים ע"ש וזה למדנו מתורתינו הקדושה שכתב עבד סיותר ככון היה לכתוב כי תקנה עברי ולא לכתוב עבד פע"ו הנזכרו פו' נג"ש לאבא ללמדנו: סגופו וקנוי והיינו תובת עבד וע"ז לא מהכני מחולה כי מחולה אינו לא לדבר שבו

קידושין יז-א

עניין: הענקה – נתברך הבית בגללו

שפת אמת פרשת ראה תרנ"ט

בפסוק (דברים טו, יד-טו) העניק תעניק לו כו' וזכרת כי עבד היית כו'. איתא במדרשים⁴ ומה רשעים שנמכרו בגנבתם אמר הקב"ה העניק תעניק צדיקים שעושין רצונו של מקום על אחת כמה וכמה שיפרע להם הקב"ה שכר טוב. כי זאת משפט התורה כאשר משלים עבודתו צריכין להעניקו ומכל שכן כשמשלים האדם שליחותו בעולם הזה יש לו הענקה. ויש פלוגתא בגמרא⁵ חד אמר אם נתברך הבית בגללו מעניקין לו וחד אמר אפילו לא נתברך. ומסתמא הם ב' מיני הענקה למי שנתברך ולמי שלא נתברך אף על פי כן כל אדם עושה שליחות הבורא יתברך שמו בעולם. והגם כי היגיעה בעולם הזה השפל בא על ידי חטא הראשון שמקודם אדם הראשון היה בגן עדן. ומכל מקום הרי אפילו מי שנמכר בגניבתו יש לו הענקה. והנה שבת הוא מעין עולם הבא⁶ ולכן יש בו בחינת הענקה לבני ישראל והוא בחינת הנשמה יתירה⁷ לכל אחד כפי עבודתו בימי המעשה. וכמו שזכו בני ישראל אחר העבודה במצרים לקבלת התורה שהיא גם כן הענקה כמו כן בכל גלות הגם שבא על ידי החטאים מכל מקום דין הענקה להם:

תנא דבי אליהו רבא פכ"ב

[ד] וְהָלֵא הַדְּבָרִים הֵם קֵל וְחֹמֶר, וּמָה אִם הִרְשָׁעִים שְׁנִמְכְּרִים בְּגִנְבָתָם אֹמֵר הַפְּתוּב הַעֲנִיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאנֶךָ וְגו', לֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינֶךָ בְּשִׁלְחֶךָ אֹתוֹ חֲפָזִי וְגו' [דברים טו, יד-יח], צְדִיקֵי עוֹלָם שְׁעוֹשִׁין רְצוֹנוֹ שֶׁל מְקוֹם בְּכָל יוֹם, עַל אַחַת פְּמָה וְכַמָּה.

אף משלוחן של רשעים בעולם הזה, אפיה למד מתן שְׁכָרָן שֶׁל הַצְּדִיקִים לְעוֹלָם הַבָּא, שְׁנֹאֲמַר מָה רַב טוֹבֶךָ אֲשֶׁר צָפַנְתָּ לִירְאֶיךָ וְגו' [תהלים לא, כ], וְאֹמֵר וּמְעוֹלָם לֹא שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ, עֵין לֹא רָאִתָּה וְגו'

אמרי אמת סוכות תרפ"ז ליל א'

ובהענקה כתיב גם כן מגרנך ומיקצך, איתא צמדרשים כתיב הענק תעניק לו והרי הדברים קל וחומר ומה אס רשעים שנמכרים צגניבתן אמר הכתוב הענק תעניק לדיקי עולם שעושין רצונו צתורתו צכל יוס תמיד על אחת כמה וכמה, ואיתא בשפת אמת שכשאדם משלים שליחותו בעולם הזה יש לו הענקה וזה שהלדיקים עוצדי הי כשמשלימים העבודה שלהם מקבלים הענקה צשכר פעולתם ואיתא דאפילו לא נתברך בית צגללו מעניקין לו כי אף על פי כן כל אדם עושה שליחות הבורא ית"ש בעולם, כל אחד נשלח לעולם הזה לעשות משהו ועל כל פנים עושה משהו, איתא הענקתי לך ושיניתי לך אף אתה הענק לו ושנה לו, הענקה היא לכולם ואף למי שלא נתברך בית צגללו וכדאיתא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא,

מחשבת קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן
SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

קידושין יז-ב

עניין: אין רוח חכמים נוחה הימנו –
גר שנתגייר כקטן שנולד דמי

גליוני השי"ס

שם ואם החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו, נ"ב לולי פירש"י ותוס' ה' גלעני"ד הטעם שהמורה הוא בזיון בקדושה הישראלית דטעמא דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי לפי שאין שייכות לכפותיות בקדושה הישראלית וכדכתי' ואבדיל אחכס מן העמים וע"כ כיון שנעשה ישראל ההכרח שפסק כל מליצות הכפותיות שלו דא"א שיהי' כותי' בישראליות וע"כ זה המחזיר לבניו שהם בניו רק מפאת שבגידם בהיותם עכו"ם א"כ מראה בזה שיש עדיין גם עתה בו ובניו מליצות הכפותיות הקדום שמחמתו חושבם גם עתה לבנים ומחזיר להם חוב אביו וחו בזיון בקדושה הישראלית מה שמורה שישכן ביות כמותו בישראל ולכן אין רוח חכמים נוחה הימנו וע"כ שיהא דלידתו בקדושה דיתכן היותו חושבם לבנים מפאת הלידה דהית' באמת כבר בקדושה ואין מראה היותו מחשיב הכפותיות הקדום להווי עדיין אחר הגירות וע"כ שפיר רוח חכמים נוחה הימנו כגלעני"ד:

חנתם סופר ע"ז סד.

בדמאי [פ"ץ מ"י] פירש שהדא הפריז, ויגעתי הרבה ולא מלאתי מנ"ל לרבנן הא דקטן שנולד דמי, ומותר בלחיותו ובתו ואמו, והלא פרשת גזל הגר אפשר דקאי אשתוקי

משך חכמה פרשת ואתחנן

ה, כו שובו לכם לאהליכם.

החתם סופר בחידושו לעבודה זרה כתב כי נתקשה כל ימיו מהיכן הוציאו חז"ל (יבמות כב, א) הא דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, יעויין שם¹. ולדעתי פשוט, דיצא להם דמסתמא היה ליוצאי מצרים נשים הרבה שהיו מאותן שאין בני נח מוזהרין עליהן². ועמרם יוכיח שגדול הדור היה³ ונשא דודתו⁴. וכן אמרו ביומא פרק יום הכיפורים בהנך דאסירי לא פריצי בהו⁵. ועיין רש"י (יומא שם) שבכו על הנוספות⁶, ואם לא היו רגילין לא היו בוכין. ואיך אמר רחמנא אחר מתן תורה "שובו לכם לאהליכם" – ואין אהלו אלא אשתו (מועד קטן ז, ב) – הלא אלו שנשאו קרובותיהם צריכין לפרוש מהם! ועל כרחך דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי,

מהר"ל גור אריה בראשית מו, י (אות ה)

ואינן⁴⁰ להקשות דאם כן יהיו יוצאי מצרים מותרים בקרוביהם, דהא קבלו עליהם את התורה (שמות נז, ז) ולא⁴¹ נולדו בחיוב, ויהיו מותרים בקרוביהם⁴¹, אין זה קשיא, דהם הוכרחו לקבל, דהא כפה עליהם הר כגיגית כדלקמן (רש"י שמות יט, ז), ולא אמרינן בזה דהוי כקטן שנולד. דודאי מי שנתגייר מעצמו, כגון גוי, כיון דלא היה צריך לגייר והוא מגייר עצמו – הוי בריה אחרת לגמרי, אבל ישראל שיצאו ממצרים – כיון שהיו מחויבים לקבל את התורה, והיו מוכרחים לזה, אין זה כקטן שנולד⁴². ותדע לך דאם לא כן יקשה לך דהא בודאי נתגיירו⁴³ כדמוכח בפרשת משפטים (שמות נז, ז), שהרי היו צריכים מילה וטבילה וקרבן (רש"י שם), ואפילו הכי אין להם דין כגר להיות מותר בעריות⁴³.

